

ШКІЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

УДК 373.5:37.035:316.46

Ірина Миськів, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Національного університету "Львівська політехніка"

ШКІЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті проаналізовано особливості розвитку сучасної британської освіти; визначено специфіку шкільного лідерства як основи реформування сучасної британської загальноосвітньої школи; подано характеристику особистості шкільного лідера; узагальнено завдання для забезпечення ефективності шкільного лідерства на рівні системи шкільної освіти; проаналізовано основні функції шкільного лідера; визначено зміст та завдання стратегічного планування в освітній сфері; зроблено висновки про важливість та доцільність розвитку шкільного лідерства для прогресування системи освіти.

Ключові слова: шкільне лідерство, лідерство в освіті, функції шкільного лідера, зміст та завдання стратегічного планування, реформування освіти.

Лит. 14.

Ирина Мыскив, кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков
Национального университета "Львовская политехника"

ШКОЛЬНОЕ ЛИДЕРСТВО КАК ОСНОВА РЕФОРМИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННОЙ БРИТАНСКОЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

В статье проанализированы особенности развития современного британского образования; определена специфика школьного лидерства как основы реформирования современной британской общеобразовательной школы; дана характеристика личности школьного лидера; обобщенно задачи для обеспечения эффективности школьного лидерства на уровне системы школьного образования; проанализированы основные функции школьного лидера; определено содержание и задачи стратегического планирования в сфере образования; сделаны выводы о важности и целесообразности развития школьного лидерства для прогрессирования системы образования.

Ключевые слова: школьное лидерство, лидерство в образовании, функции школьного лидера, содержание и задачи стратегического планирования, реформирования образования.

Iryna Myskiv, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of Foreign Languages Department
Lviv Polytechnic National University

SCHOOL LEADERSHIP AS A BASIS FOR REFORMING CONTEMPORARY BRITISH SECONDARY SCHOOL

The article analyzes the main features of development of the modern British education. The peculiarities of the school leadership are termed as a basis for reforming the modern British secondary school. The personality characteristics for a school leader are described. The tasks aimed at ensuring the efficiency of the school leadership are generalized for the case of secondary school system. We also analyze the main functions of the school leadership. The content and the objectives of strategic planning in the education field are determined. The conclusions concerned with the importance and expediency of developing the school leadership for the progress of the education system are drawn.

Keywords: school leadership, leadership in education, functions of a school leader, content and objectives of the strategic planning, the educational reforms.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. На початку ХХІ століття особлива увага у міжнародному освітньому просторі приділяється проблемі підвищення рівня якості загальноосвітньої школи, ключовим завданням якої є підготовка її вихованців до повноцінного функціонування у сучасному соціумі. Загальноосвітня школа розглядається як організаційна навчальна спільнота, для якої

характерні наявність своєї культури, цінностей, спільного бачення її розвитку, цілей та завдань, що узгоджуються з національною стратегією розвитку освіти держави. У зарубіжних країнах оновлюються навчальні програми загальноосвітньої школи з урахуванням сучасних підходів до організації навчального процесу, результатів дослідження та впровадження різноманітних методів планування, управління та контролю за прогресом учнів тощо.

Важливим джерелом для окреслення

ШКІЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

стратегічних напрямів розвитку загальноосвітньої школи в Україні є вивчення та аналіз розвитку освіти за кордоном. У міжнародному освітньому просторі головними завданнями загальноосвітньої школи визначено розвиток інтелектуального, духовного та економічного потенціалу суспільства. Шкільне лідерство виступає одним із елементів, що сприяють переорієнтації освіти на розвиток людини впродовж усього життя, актуалізують складні психолого-педагогічні проблеми, визначають нагальність потреби ґрунтового оновлення системи шкільної освіти, зумовлюють переосмислення та перегляд її фундаментальних складових, модернізацію її змісту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблема розвитку шкільного лідерства в Об'єднаному Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії ще не вивчалася, хоча окремі її аспекти були предметом дослідження Н. Авшенюк [1], В. Базуріної [2], І. Задорожної [3], Ю. Кіщенко [28], Н. Муқан [8].

Різні аспекти освітнього менеджменту та лідерства, підготовки шкільних менеджерів за рубежом вивчали: О. Гурова [3], Л. Даниленко [9], Л. Карамушка [5], А. Мельниченко [7], В. Терентьев [10] та інші.

Мета дослідження: здійснити аналіз змісту шкільного лідерства та особливостей його розвитку в умовах британських загальноосвітніх шкіл, визначити його вплив на удосконалення загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З кожним роком збільшується тиск на загальноосвітні школи, і не тільки у Великобританії, але й у всьому світі. Ставиться вимога щодо запровадження змін у їхній роботі, реформування та побудови педагогіки і практики, спрямованої на задоволення потреб суспільства у знаннях. Одночасно відбуваються значні зміни у демографічному складі населення, швидко розвиваються інформаційно-комунікаційні технології, збільшуються очікування громадян щодо результативності діяльності загальноосвітньої школи та зайнятості її випускників у системі неперервної освіти.

Насправді, дуже часто зміни у системі британської шкільної освіти ініціюються знизу, а урядовці радше виступають механізмом їх втілення на рівні нормативно-правової бази, а не ініціаторами. "Місцеві шкільні лідери відіграють головну роль у реформаторському русі, покликаному реалізувати потенціал глобалізації" [13, 7].

Формування культури навчання є одним із основних завдань шкільного лідера, оскільки її цінність така ж, як і структур та процесів запровадження кращої практики викладання та навчання. Шкільні лідери усвідомлюють цінність конструктивних стосунків між членами колективу, що виступає підґрунтям для індивідуальної автономності. Підтримка навчання та неперервного удосконалення за допомогою забезпечення зворотного зв'язку, сприяє удосконаленню діяльності системи загалом. Це означає, що шкільні лідери британських загальноосвітніх шкіл надають колегам можливість доступу до інформації, яка допомагає зрозуміти фактори, що впливають на діяльність системи загальноосвітніх шкіл, та запровадження змін.

На думку британських дослідників, на сучасному етапі зростання навчальних результатів учнів загальноосвітніх шкіл є недостатнім. Необхідні глибокі зміни у високоефективному вдумливому навчанні, результатом якого є підготовка молодого покоління до активної участі у щоденному житті суспільства, що ґрунтується на знаннях. Вдумливе навчання – не суто когнітивний процес, це – своєрідний культурний та емоційний процес, який передбачає поєднання уже наявного досвіду і знань з новими знаннями, які передаються через вчителя, та трансформація їх у власну культуру і життя учня.

У зв'язку із такими змінами у діяльності і загальноосвітньої школи, і вчителів, що здійснюють навчально-виховний процес у її межах, особлива роль відводиться шкільним лідерам, які розглядаються не тільки як посередники удосконалення загальноосвітньої школи та її діяльності на рівні школи, але й на рівні національної системи освіти, що забезпечується загальноосвітніми школами Великої Британії.

До основних завдань шкільних лідерів, що функціонують на рівні системи шкільної освіти, належить забезпечення найкращих можливостей для всебічного розвитку дітей. Однак вони здійснюють це завдання на рівні взаємозв'язків системи шкільної освіти з іншими соціальними системами, за допомогою формування структур, процесів та культури досягнення визначених цілей. "Особистість менеджера постає як система, що сама розвивається і регулюється, цілеспрямована активність якої в професійній сфері піднімається на рівень свідомої діяльності, яка обирає сама собі цінності. Але для цього необхідні принаймні такі умови: наявність професійних цілей, установок, ідей, задумів, потреб, пов'язаних з виконанням місії менеджера;

ШКІЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

моральна позиція, яка орієнтує на використання технологій навчання й виховання лише на благо людини тощо” [9, 94 – 95].

Шкільні лідери усвідомлюють, що основними елементами системи, у якій вони працюють, є люди, та наявність різноманітних підходів до розв’язання проблем і ситуацій. Автономність елементів системи забезпечується чітко визначеними правилами, дотриманням високих стандартів у власній діяльності. Це означає, що комплексність проблем і стосунків вимагає від учасників навчального процесу адаптації та знаходження шляхів конкретного розв’язання певної проблеми, забезпечення високої якості діяльності з урахуванням гнучкості в межах існуючої системи. Метою управлінської діяльності, за висловом Л. Даниленко, є визначення способів подолання невідповідностей між стандартами освіти та педагогічною творчістю [9, 133].

На початку XXI століття на теренах Великобританії особлива увага приділяється ролі шкільних лідерів у здійсненні освітнього менеджменту, їм відводиться основна роль у визначенні природи системи шкільної освіти. А тому можна стверджувати, що шкільне лідерство на рівні системи шкільної освіти Великої Британії виникає у результаті співпраці між шкільними та політичними лідерами, основною метою якої є визначення стратегії розвитку шкільної освіти, здатної задовольнити соціальні та моральні вимоги сучасного британського суспільства, а також засобів досягнення визначених стратегічних цілей та критеріїв оцінювання їх успішності.

Науковець Д. Хергравес визначає кілька завдань для забезпечення ефективності шкільного лідерства на рівні системи шкільної освіти. Серед них:

- організація відкритої дискусії щодо визначення спільних цілей та результатів шкільної освіти (узгодження цілей, завдань, критеріїв оцінювання результатів);
- розробка нових форм контролю результатів діяльності системи шкільної освіти (основні навички та вміння, технічні навички та вміння);
- лідерство задля інноваційної діяльності (запровадження науково-дослідницької мережі спілкування, створення інноваційних центрів);
- збільшення ваги самоуправління щодо основних видів діяльності (на прикладі ринкової системи та конкуренції);
- розбудова системи мереж спілкування (навчальні спільноти в мережі Інтернет, науково-дослідні проекти, групи, колегіуми, федерації, трасти);

- децентралізація управління освітою та перенесення певних повноважень і відповідальності з департаментів освіти, громадських організацій та місцевих органів управління освітою на рівень шкільних лідерів (децентралізація, делегування повноважень);

- налагодження співпраці між усіма агентами освітнього менеджменту [12, 7].

У Великобританії на шкільних лідерів покладається завдання не тільки удосконалення діяльності загальноосвітньої школи, в якій вони працюють, – вони виступають потенційними агентами змін на рівні системи шкільної освіти, сприяють генеруванню досконалості як у школі, так і за її межами. Відповідно, змінюються функції вчителів-наставників, які спрямовують власну діяльність на управління не однією, а кількома загальноосвітніми школами. Вони управляють партнерствами чи федераціями, забезпечують надання послуг дітям та їхнім локальним спільнотам. О. Гурова стверджує, що принцип партнерського характеру взаємин між суб’єктами управління передбачає оптимальне поєднання форм і методів роботи в освітніх установах, організацію проблемно-діалогічного характеру взаємодії працівників, стимулювання їх духовного розвитку, підтримання суб’єкт-суб’єктних взаємин між учасниками процесу професійної діяльності. Розвиток цих взаємин відбувається в напрямі зближення виконавських функцій персоналу, делегування працівникам частини професійних повноважень як часткову передачу певних повноважень від керівника підлеглим [3].

Основна ідея, закладена у шкільне лідерство на рівні національної системи освіти Великої Британії, полягає у тому, що вчителі-наставники повинні працювати в такому ж обсязі для успіху та добробуту учнів з інших шкіл, як і учнів власної школи [11].

Дослідження зарубіжних науковців засвідчують, що шкільне лідерство на рівні системи шкільної освіти Великобританії розглядається як об’ємний ресурс для удосконалення школи. Окрім того, воно сприяє залученню шкільних лідерів до визначення та переймання досвіду і кращої практики, що скорочує ризик при впровадженні новацій у діяльність загальноосвітньої школи. Шкільні лідери мають можливість управляти партнерствами загальноосвітніх шкіл, що удосконалює та урізноманітнює навчальні можливості для учнів. Лідерство вчителів загальноосвітніх шкіл на макрорівні забезпечує можливість залучення нових шкільних лідерів з відмінним лідерським потенціалом, якого потребує певна школа для розв’язання власних проблем.

Шкільне лідерство на рівні системи британської

ШКІЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ОСНОВА РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

шкільної освіти здійснюється за допомогою функціонування шкільних лідерів в умовах партнерств між школами, за допомогою співпраці. Колегіальна співпраця створює умови для формування соціального капіталу за допомогою забезпечення стосунків довіри і діалогу; створення мережі, що збільшує можливості для партисипативного лідерства; моделювання поведінки та підходів, що характеризуються колегіальністю й адаптивністю.

Британська загальноосвітня школа у своїй діяльності послуговується такими двома основними документами: “Кожна дитина є важлива” (Every Child Matters), “Акт про дітей” (Children Act), які розширюють відповідальність вчителя-наставника та надають йому повноваження для здійснення впливу не тільки у загальноосвітній школі, де він працює, але й за її межами. Це, своєю чергою, поєднує шкільне лідерство з громадським та дає змогу загальноосвітній школі не тільки надавати освітні послуги високої якості, відповідаючи потребам і запитам учнів. Шкільні лідери, що працюють на рівні системи британської загальноосвітньої школи, володіють специфічними навичками та вміннями створення мережі спілкування, налагодження діалогу, адаптації до комплексного, мінливого середовища. Вони повинні вміти продемонструвати, який вплив їхня діяльність має на систему шкільної освіти. Діяльність шкільних лідерів на рівні системи шкільної освіти вимагає розширення їхніх знань, усвідомлення механізмів функціонування політики в галузі освіти, ролі та значення стратегії трансформування системи освіти, розуміння нових ідей і нового мислення.

А. Ліберман подає характеристику основних функцій шкільного лідера на рівні системи шкільної освіти: подолання труднощів; лідерство у навчанні; моделювання та впровадження моральних цілей на практиці; розвиток лідерського потенціалу; розвиток незалежності тощо.

Серед основних характеристик чи вмінь, необхідних шкільному лідеру для функціонування на рівні системи шкільної освіти, є позитивне сприйняття та готовність долати труднощі. Британські шкільні лідери, як стверджує дослідник, сприймають труднощі як нові можливості для здійснення ефективного лідерства [14].

Управління процесами навчання та викладання – це, передовсім, забезпечення можливостей для надихання та підтримки кожного учня з урахуванням відповідності навчальної програми та методики викладання дисципліни, а також забезпечення індивідуального підходу у навчанні;

розвиток шкіл як професійних навчальних спільнот зі зв'язками, що будуються та підтримуються у межах та за межами школи з метою забезпечення різних форм навчальної діяльності та професійного розвитку педагогів.

Більшість шкільних лідерів функціонують у рамках національних програм, у центрі яких – співпраця між різними організаціями, спільне фінансування та професійний розвиток, що своєю чергою, створює нові можливості для наставництва. Отже, роль держави у системі шкільної освіти звужується до функції контролювання розподілу коштів та їх ефективного використання, а роль шкільних лідерів розширюється.

Висновки. Отже, шкільні лідери британських загальноосвітніх шкіл чітко усвідомлюють бачення загальноосвітньої школи, заохочують колег до запровадження змін з метою піднесення якості освітніх послуг, виховують у них самоповагу та впевненість. Ефективність бачення цінностей та цілей загальноосвітньої школи як навчальної спільноти залежить від активної участі членів педагогічного колективу у процесі їх формування. За допомогою щоденної практики шкільні лідери демонструють їх важливість, а розвиток культури організації сприяє їх досягненню.

Стратегічне планування, яке здійснюється шкільними лідерами, формує майбутній напрям діяльності загальноосвітньої школи та освітніх послуг, які вона надає суспільству. Лідерство у навчанні – це сконцентрування основної уваги на навчальному процесі та учнях, визначення їх центральною проблемою педагогічної діяльності всіх членів колективу. Такий підхід обумовлює володіння методикою планування бюджету та навчальних ресурсів, управління персоналом, визначення пріоритетів у діяльності шкільних лідерів. Ефективність діяльності шкільних лідерів та загальноосвітньої школи, в якій вони працюють, залежить від підтримки та розвитку інноваційної діяльності, запровадження змін разом із застосуванням продуктивних методик оцінювання та управління ризиками.

1. Авиенюк Н.М. *Стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії й Уельсі (кінець XX – початок XXI ст.): Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України.* – К., 2005. – 21 с.

2. Базуріна В.М. *Професійна підготовка вчителів іноземних мов у Великій Британії. Автореф. дис. канд. пед. наук / Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України.* – Київ, 2001. – 19 с.

3. Гурова О. *Принципи освітнього менеджменту // Педагогіка № 4, 2005. Зб. наук. праць Бердянського*

БІБЛІЙНА СИМВОЛЕМА ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ

державного педагогічного університету (Педагогічні науки). [Електронний ресурс] – Бердянськ: БДПУ, 2005. – №4. – 210 с. Режим доступу: http://www.bdpi.org/scientific_published/pedagogics_4_2005/.

4. Задорожна І.П. Особливості методичної підготовки вчителів англійської мови у Великій Британії: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Т., 2002. – 20 с.

5. Карамушка Л. Психологічна готовність керівників до управління // Директор школи (Шкільний світ). – 2003. – № 9. – С. 4-5.

6. Кіщенко Ю.В. Формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2000. – 20 с.

7. Мельниченко А. Спроба філософської рефлексії проблеми виховання крізь призму методології перетворених форм // Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія:

Зб. наук. праць. – № 1 (3). – К.: НАУ, 2006. – С. 80 – 85.

8. Мукан Н.В. Роль та значення шкільного лідерства в освіті Великобританії, Канади, США // Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки: Зб. наук. праць. – К.: КиМУ, 2008. – Вип. 12. – С. 143 – 154.

9. Освітній менеджмент: Навч. посібник / За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.

10. Терентьев В.К. Истины управления: взгляд на основы менеджмента. – М.: Сентябрь, 2002. – № 3. – С. 41.

11. DfES. Higher Standards, Better Schools for All. White Paper, London, 2005. – 88 p.

12. Hargreaves A. The true meaning of system leadership, NCSL, June 7, 2007. – 24 p. – P. 7

13. Hopkins D. Transformation and innovation. System leaders in the global age, HSBC, October, 2006. – 9 p.

14. Lieberman A. System leadership in action: What do a system leader do? – NCSL, 2006. – 6 p.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2015

УДК 811.161.2'373.23:26 – 23

Олена Решетняк, старший викладач кафедри української мови та літератури ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”

БІБЛІЙНА СИМВОЛЕМА ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ

У статті уточнюється трактування лінгвокультурологічного терміна символема. У дослідженні піддаються аналізу основні критерії виділення та класифікації біблійних символем.

Ключові слова: Біблія, біблійнім, парадигма, лексичні та фразеологізовані символеми.

Літ. 17.

Олена Решетняк, старший преподаватель кафедры украинского языка и литературы ГВУЗ “Донбасский государственный педагогический университет”

БИБЛЕЙСКАЯ СИМВОЛЕМА КАК ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ ЕДИНИЦА

В статье уточняется определение лингвокультурологического термина символема. В исследовании подвергаются анализу основные критерии выделения и классификации библейских символем.

Ключевые слова: Библия, библионим, парадигма, лексические и фразеологизированные символемы.

Olena Reshetnyak, Senior Teacher of The Ukrainian Language and Literature Department Donbas State Pedagogical University

BIBLICAL SYMBOLEME AS A LINGUISTIC AND CULTUROLOGICAL UNIT

In the article it is clarified the interpretation of the linguistic-culturological term symbolema. In the research the main criteria of defining and classifying the Bible symbolemes are analyzed.

Keywords: Bible, biblionym, paradigm, lexical and phraseologicalized symbolemes.

Постановка проблеми та аналіз основних досліджень і публікацій. Донедавна увагу вітчизняних мовознавців привертала переважно символіка українського фольклору, народних звичаїв і традицій, а також символізм деяких компонентів фразеологічних одиниць. Зібранню й

систематизації національної фразеології, практичному й теоретичному її розробленню присвятили праці М. Демський, О. Куцик, В. Кононенко, Л. Запорожець, Г. Бурдіна, І. Вудвуд, А. Коваль, Л. Шевченко, Л. Ткач, Т. Мороз та ін. Заслуговує на увагу трактування сакрального символу в українськомовному